

سیمای نایکونی تههده رها

له نمایشی د سهای شه پۆلی په پولهکان، دا

تههده رها

سیمولژیا یان زانستی نامازه کان، تهو زانسته به که گرنگی به ژبانی نامازه کان تهدا له سایه ژبانی کومه لایه تیدا، تهه پیناسه کورته دیسوسپړ پوخته زانسته که باس ته کاو ته توانیږي له ریگه په وینا کورنمان بگوږینه په بو سهر نامازه کان، ناشکرایه که باه خه یه که مینی سیمولژیا زمان ونوسینه و پاش تهویش نامازه کانی بیسترو، بینرو، جووله، بوون، دهست تیوه دان دهر ته که ون، بو په قسه کورن له ههر جوړیکی نامازه کاندا له میانه زانستی سیمولژیا یادایه، گرنگترین باه تیگیش په یوه نندیه له زانسته دا، چه مکی په یوه نندیش بریتیه له نارذنی نیروا بو وهر گرو گهر تهو په یامه نیروا ته تیگه یشتی به دوا دا هاتو لهویشوه واته له کهسی وهر گروهه جاریکی تر تیگه یشتن له په یامه نیروا که روانه کرایه وه، واته کهسی وهر گرش بووه به نیرو، بهمه په یوه نندی بهر دواوم دروست تهی، به لام ته په یوه نندی، په یوه نندیه فیزیکیه روښن بیریبه کان ناگریته وه که ناراسته په یوه نندی که ته گوری و پشویو به بد حالی بوون ته خولقینی، که واته تهو تیوری په یوه نندی، راسته خو ته مانا ته وه سهر تیوریکی گرنگی تر که تهویش تیوری وهر گره.

کرده نایکونییه کانیش له سیمولژیا دا بریتین لهو نامازانه له ریگه بیستن، پینینه و داله کانی دهر ته که ون، بیرنارذ توسان تهلی: «تهم زاروا په - واته نامازه نایکونییه کان - سیمولژیا - رمز - ی تهو په یوه نندیه که له وینه وه درته چن، زور گرنگیسه له مهسه لهی تهو په یوه نندیه مروقیانه لهی که پشت به په یوه نندی دهنگ/ وینه ته بهستی.»، رنگه سینما فراوانترین بواریکی جی به جی کردنی سیمولژیا، به لانی نامازه نایکونییه کان وه، چونکه واتی نایکون به مانا کونه که تیپه ریوه که تنها گوزارشت بی له وینه لاهوتیه کان له سیمولژیا دا، فوتو گرافو شیوه کاری سینما شو شانوو بواره دنگیه/ وینه یه کانی تریش ته گریته وه.

نمایشی سهای شه پۆلی په پولهکان، که سیناریوی نیاز له تیفو دهر هیانی روبرا ته همده، به بروای من کاریکی سیمولژیا نوینه له سهر شانووی کوردی و به ههمان که رسته کانی شانووه پیشکش کرا. سهرتاو پیش تهوه نامازه گرنگه کانی باس بکهین، یه که مین ههنگای تهم کاره له زانسته دیته له باره ته کنیکی نووسینه وه، له چند شوینی جیاوزو له هندی ناوهندی هونه ریشدا زور جار روپهرووی زاروا هونه ریبه کان ته بهسته که به هله تهوزیف ته کرئ، بو نمونه سیناریو لای هندی له نووسه رانیس بهرو تهوه ته چی به شیوه کی میلی به کار بهیترئ و چی دهقو دایالو گیش بگریته وه، لهم کانه دا جگه لهوهی به کار هیئانه که به هله ته که وینه وه، سهر لیشیوانیکیش لای وهر گری وریا دروست ته کا، که دیاره زور جار به مه بهستی خو دزینه وه له بهر پرسیاریتی تهم زاروا په به هله به کار ته هیترئ. گرنگترین نامازه یه که لهم نمایشدا پیتم گه یشت، به کار هیانی دروستی سیناریو بوو، وهک تهوهی به شیوه زانسته کی خوی به کار هاتبوو.

تهوهی لهم کاره دا بینیمان پشت بهستی سیناریستو دهر هیتر بوو به سیمولژیا، به لام بی تهوهی هانا بهنه بهر پارول - قسه کورن - و دایالوگ، به لکو ههر به نامازه کانی جووله وروناکی و موزیک کاره که پر بوو به هیما گرنگه کانی ژبان و لهو ریگه په وینه ناسان بوو بو وهر گره، کاریکی نامه لوفی پی بگاتو له ههمان کاتیشدا له په یوه نندی کی بهر دواومدا بی له گه لیا، ههمو تهو نامازانهی بینیمانوه سهر به نامازه نایکونییه کان بوون و به نامازه کانی دهنگ/ وینه کاری تپاکر ابوو. سی ره گزی جیاواز هبوون له هه لبراردنی نامازه کانی تهم دوو هونه رمنده دا بو گه یاندنی نامه که یان، که تهوانیش جووله وروناکی و موزیک بوون.

جووله نیمه برتو نیکو له باره هیرمونیکای نامازه کانه تهلی: «هه جی نامازه تهوه نییه که شتیک بخریته شوینی شتیک تر، به لکو تهوه یه که تهوولی گونجاوی بو بگری، ههر لهم باره یه که باسی بهر ههم هیئانی نامازه ته کا، نامازه تهولیفیه کان له نامازه ساخته یان قه لیه کان جیا ته کانه وه،» بهو پییه کاتی که باسی نامازه کانی جووله ته که یین، پیویسته سهرتا جووله کان له بهریه که هه لوه شیینه وه وهک یه که یه که دیاریان بکهین، واته جگه لهوهی که خویندنه وه هه بی بو ههر کو جووله یه که له بهشیدا «تهمه یان زمانی تایه ته نیوان سیناریستو دهر هیتره» خویندنه وهی نیمه وهر گره له سهر ههر یه که یه کی تایه ته تهوسته وه، له ههر یه که یه کدا ته کرئ دوالیزم له نامازه کاند بپینینه وه، یه که هیان به ناراسته مه دولی نامازه که دوو همیشیان له بهشه گه وره که دا که مهسیجی کاره که یه. ته هه لوه شاننده وه گه ریبه بو بهر ههم هیئانی نامازه کان، بهرامبر به ههر یه که یه کی نامازه رمان ته گری و تهوکات نامازه تهولیفی و قه لب «مزیف» هکان له یه کتر جیا ته که یینه وه. مه بهستم له یه که تهوه یه، وهک چون فونیم بچوو کترین یه که یه دنگیوه میسیم بچوو کترین یه که یه میسولژیا یه، ناواش ته کرئ له کاریکی تیروزه کردندا پیشنیاری بچوو کترین یه که یه کی جووله بگری.

لهم کاره دا تهوه نندی به بینینی را گه یشتیم، ریژه یه کی زور گه وری تهو یه که یه جولا، تهو جوولانه بوون که به ههر دوو ناراسته که دا تهوولی گونجاویان بو ته کر او ته ریژه یه به دهر نه بوو له نامازه راسته قینه تهولیفی و گرنگ به لانی تهواوی کاره که وه، بو نمونه لهم کاره که تهواو پشتی به جوولهی سما بهستوو، تهو ریژه زوره درابوو به تهوویل کردن بو ههر جووله یه که دهر خستنی وهک تهوهی که هه یه له فهرهنگی زماندا، واته راهیئانی وهر گرو نریک کردنه وهی له هونه ریکی بهم شیوه یه نوئ، وهک دهستیپیکی کاره که که جووله یه کی هارمونی رومان شه پۆلی په پوله کانی دهر خست. پاشان ورده روشتنی پر سهای ته که تره کان و بینینه وه یان له شیوهی په پوله دا، تهه جگه لهوهی که دیزاینی جلوه رگیش ههر بو ناساندنی په یوه نندی په پوله وه - شته که - بوو به نیمه «تهم باسه به ناویشانی شته کان و په یوه نندیان به نیمه وه، باسیکی گرنگه لای سیمولژیا یه کان و زیاتر تیورییه». له تهواوی کو جووله کاند - شهش جوولهی سهره کیم بو ناسینه وه جیا کرده وه - چند تایه تمه نندییه کم بینیه وه، که یاریده دهری وهر گره بوون بو ناشنا بوون به کاره که:

۱- گرنگیدان به ریخستنی سما، به لام به

شیوه یه کی مودیرن و ناته ریب، بو نمونه له تهواوی جووله کاند بی نومیدی ناسو کانی چاوهروانی بینر ره چاو کرابوو. «ناسوی چاوهروانی وهر گر: به دیدی هانز رو بیتر یاسوی رخنه گری تهلمانی که داریزه ری تیوری وهر گرته، ناسو کانی چاوهروانی وهر گر بریتیه لهو شاره زاییه که وهر گر پیشتر به دهستی هیئانه، تهم ناسویه ههمان ناسوی میژووپی لای گادامیره، به لام یوس له روونکردنه وه یه دا تهلی: تهم ناسویه ته که وینه ژیر کار یه گری تهی تهزومنی پیشتری وهر گرو چاوه ران کردنی تهو له بهر ههمی نوئ و جیاوزای زمانی شعیری و ناسایی، به پیچه وانهی فو مالیهسته روسیه کانه وه که باه ریان به «تیگشکانی چاوهروانکرا» هه بوو، یاسو پیی وایه ته بی چه مکی «بی نومیدی چاوهروانی» بخریته شوینی، چونکه ناکری بینر یان وهر گر کاتیک رو بهرووی کاریکی نوئ ته بیته وه، پیشتر بزانی چییه.»

۲- ههر له باره یه ناسوی چاوهروانییه وه، که یاسو پیی وایه ناکریت بهر ههمین له تهواوی زانیاریه کانی وهر گر دوو بکه وینه وه شتیک تهواو پیچه وانهی روښن بیری تهو پیشکش بکا، له تهواوی کو جوولهی سما که دا تهو هیماو نامازانهی پیشنیاری فیکریکی تایه تیان ته کرد، له ریزه بندیه کی گونجاو دا بوون، بو نمونه: کاتیک که دوو پالوانی نیر له ناو کومه لیک میینه جیا بوونه وه له نامازه کانی بهر که وتندا وهر گری توشی رامانیکی سهر ته کرد بهو شیوه یه کی که نیرو می جیا کرانه وه، دوو نیر له کیشیه کی بهر دواومدا لیژده هندی یه که یه جوولهی موزیه فم ته بینینه وه - تههاتو ته چوون، به لام ههر زوری نه برد له ریگه جوولهی نوئ کیژانه وه، وهر گر ههستی به نمایش کردنی کیشیه کانی فیمینیزم کردو ههر بهو شیوه هارمونییه له خزمتهی فیکری کاره که شدا، تیگهل بوونی ههر دوو ره گز زیاتر نیمه ی بار گوی کرد به کیشیه بهر دواومی تهوان. لهمه دا زیاتر مه بهستم لهوه یه که پاش ریخستنی هونه ری جووله کان، ریخستنی جوولهی سیناریو که ش بووه ته رکیکی نوئ و روبرا، به لام تهو ناوینه بوونه به شیوه یه که بوو سهرنجی بینر نه خاته سهر لایه کیان. واته له لایه که وه جوولهی سما ییو له لایه کی تریشه وه پیویست بوونی گونجاندنی تهو سما یه له گهل فیکری سیناریست و به پیی داریشتنی تهو، ته رکی گرنگی دهر هیتر بوو.

۳- کار کردنی وردو پر سه لقیه ی هونه ری له دیکوردا، به شیوه یه که له گهل جووله کاند تهوه ننده ناوینه بوو به ههر ههمو یان یه که یه کی تهواو کارییان دروست کردبوو.

گرنگی تهه کاره له رووی نامازه جهسته یه کانه وه بوو، که ده لاله ت له کار کردن ته کا له باگراوندی روښن بیری وهر گره، تهو په یوه نندیه شی که رایه ل کراله نیوان کار وهر گردا به ناسایی گه یشته وهر گرو تهو گه یشتنه ش له مهسیجی وهر گردا ته بیناریه وه به دهر برینی گوزارشت کردن له سهرسامی خوی.

۳- رونایی: نامازه کانی رونایی لهم کاره دا، وهک ههر کاریکی شانووی تر گوزارشتکاری بوون، واته پی به پیی رنگه کان ده لاله ت له سایکولژیا سیناریو که ته کا. تهوهی گرنگ بوو له رونایی ورنگی تهم کاره دا، تهو سماو تیگهل بوونه بوو له نیوانیادا، ههر وهک تهوهی ناویشانی کاره که که سما بوو، دهر هیتره خستنیته ژیر کاریگر بیته تهفسونی تهو نامازه زمانه وانیه که

سهما یه...

له تیگهل

بوونی

رنگه کاند

فه زایه کی نوئ

خولقاوو که تهواو

ها و سه نگ

بوو له گهل فیکرو سیناریوی کاره که دا،

نامازه کانی رنگه وروناکیش وهک نامازه کانی

جووله، تهوولی گونجاوو شیوا یان هه بوو. تهو

نامازانهی له ریگه رنگه وروناکیه وه دیکور

دهری خست، جگه لهوهی پیناسیکی سهرتا یی

بوو بو ناسینی بهر ههمه که، له گهل خویشیدا ههر

له سهرتا ی کاره که وه له زیننی وهر گردا وینای

تهو توی دروست ته کرد که رهوانتر باه ته که

وهر بریگرت.

۳- موزیک: وهک بیرنارذ توسان تهلی: «

ته بی بزانیین ههمو سیمولکه کانی موزیک

هه لیهو شینین، بو تهوهی له ههمو تهو دالانه

بگهین که ته یگریته خوی، ههر وهک بو سینمایش

پیویسته ههمان کار بکهین، که پیویسته به

بهر دواومی پشت به کاری هونه ری لیکولراو

بهستین بو تهوهی دهر هاویشته میتو دیه کانی لی

هه لینجین.» تهم کاره پشت به ماده موزیکیه که

نابهستی وهک نووسینه وهی موزیک، به لکو

قسه کردنه له نامازه کانی ماده دنگیه که.

لهم نمایشدا هه لبراردنیکی گونجاو بو

ماده دنگیه موزیکیه که هه بوو، تهو نامازانهی

له موزیکدا روپهرووی ته بوونه وه، له گهل ههر

یه که یه کی جووله وروناکی و رنگدا خوی یه که یه

سیمولکه کانی ته خسته روو، چونکه هه لبراردنی

ماده دنگیه که تهواو ناوینه یه که یه

که رسته کانی تر بوو، واته بو ههر جووله یه که

ههر هه لچوون و باریکی سایکولژیا، یه که یه کی

دهنگی بچوو که موزیک هه لبراردی را بوو، بو یه

ماده موزیکیه که سهر به خوی تهواوی نه بوو به

قهدر تهوهی به ناوینه یی له گهل که رسته کانی

تردا ته بیناریه وه. به لام له هندی بباردا ریتی

جووله و ریتی موزیک یه کانگیر تهه بوونه وه، که

ته کا لهو فره رهه نندیه دا، وردتر مامه له بو تهم

چهند حاله ته زور کهمه بکرایه، ههر وهک تهوهی

له مهودایه کی دیاریکروا کار له سهر پشیوی

کرا، تهوه ننده جوان ناوینه بوونی توخمه کان

ته بیناریه وه، که راسته خو هه لچوونی ته به خشی

به وهر گره، دوا و تهی من دهر بارهی تهم پروژه

نیستانیکیه ی نیازو روبرا تهوه یه، که روښن بیری

رولی زور گرنگی هه یه له بهر ههم هیئاندا، ناگادار

بوون له کایه نیبستمولژیه کان، کاری له مجوره

بهر ههم ته هیئنی، بهو مانایه ی بو بهر ههم هیئانی

کاری سهر که وتوو، پیویستیمان به ناگادار بوون

هه یه له سهر جهم کایه نیبستمولژیه کان.

سوود وهر گراوه له:

برنار توسان- ما هی السیمبولوجیا - ت/

محمد نظیف، دار افریقا الشرق- المغرب

د. بشری موسی صالح- نظریه التلقی-

المركز الثقافي العربي- بیروت.

امیر تو ایکو- السیمبائیة و فلسفة اللغة- مرکز

دراسات الوحدة العربية- بیروت